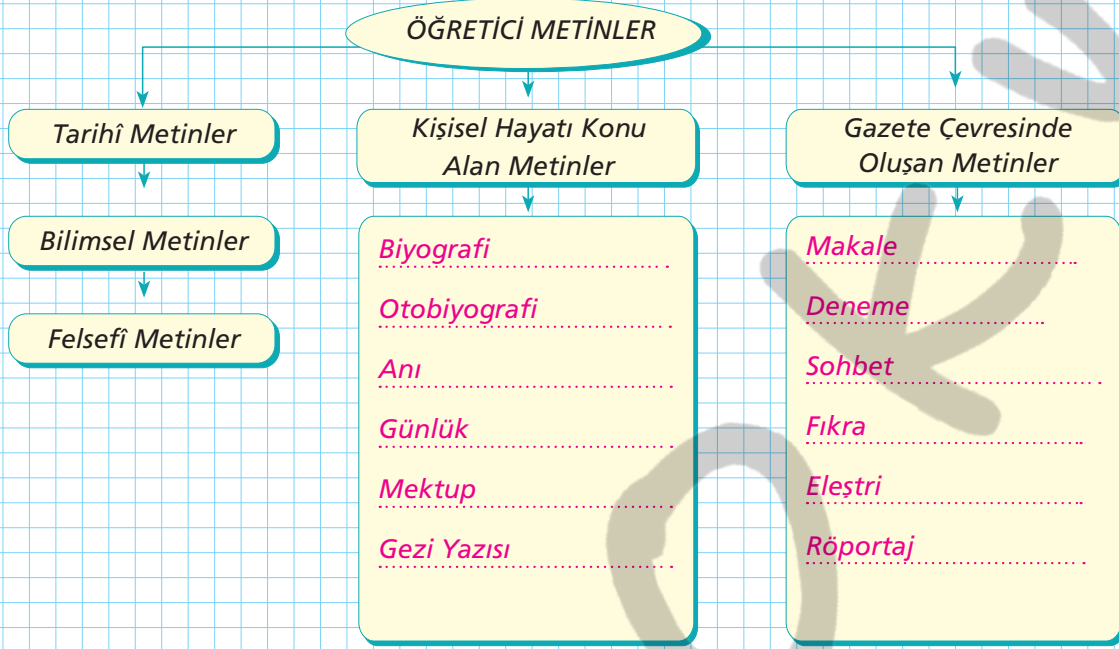

4. Ünite

ÖĞRETİCİ METİNLER

1. Öğretici Metinler	172
2. Öğretici Metinleri İnceleme Yöntemi	174
3. Öğretici Metin Örneklerini İnceleme	177
4. Gazete Çevresinde Oluşan Metinler	180
5. Kişisel Hayatı Konu Alan Metinler	185
Konu Değerlendirme Testi - 1	194
Konu Değerlendirme Testi - 2	196
Konu Değerlendirme Testi - 3	198

Öğretici Metinlerin Genel Özellikleri

- * Öğretici metinler **düz yazı** hâlinde oluşturulur.
- * Dil genel olarak **göndergesel** işlevde kullanılır.
- * Belli bir **plan dâhilinde** oluşturulur.
- * Kimi zaman **ispatlama** yoluna gidilerek anket, **istatistik, deney** ve **gözlem** sonuçları da belirtilir.
- * Bazı durumlarda **fotoğraf** ve **sinemanın** imkânlarından yararlanır.
- * **Kurmaca** olmayan metinlerdir.
- * Bir **ana düşünce** çerçevesinde oluşturulur.
- * Dil; **açık, yalın** ve **anlaşılırdır.**
- * **Terimlere** de yer verilebilir.

Öğretici Metinlerin Amaçları

- * **Düşünceye** dayalı eserlerdir.
- * **Bilgi vermek**
- * **Bir konuyu kavratmak**
- * **Haber vermek**
- * **Düşündürmek**
- * **Bir kanıyı değiştirmek**
- * **Bir konuda okuru ikna etmek**
- * **Bir konuya açıklık getirmek**
- * **Okur kitlesini uyarmak**
- * **Bir yeri, insanı, kavramı tanıtmak**

Şimdi Okuma Zamanı

I. METİN

Kadın erkek herkesin bir merakı olmalıdır. Gazete, kitap, dergi okumak, daha doğrusu okumayı alışkanlık haline getirmek bunlardan biridir. Okumak kalabalık içinde yalnız kalmanın, lüzumsuz çekişmelerden uzaklaşmanın belki tek ve en kuvvetli aracıdır. Müziği, şiiri, resmi sevmek ruhu oyalayan, yalnızlığı zevkli hale getiren meraklardır. Her türlü el işleri, örgü, dikiş, bahçe merakı, çiçek, ağaç, kuş sevgisi terbiye edici, iyiliğe, sükunete, doğruluğa götüren ilgilere.

Şevket Rado / Hayat Böyledir

II. METİN

İnsanın elinde ne illet var ki dokunduğunu değiştiriyor; kendiliğinden iyi ve güzel olan şeyleri bozuyor. İyi olmak arzusu bazen öyle azgın bir tutku oluyor ki iyi olalım derken kötü oluyoruz. Bazıları der ki "İyinin aşırısı olmaz, çünkü aşırı oldu mu zaten iyi değil demektir."

Montaigne / Essais

etkinlik

A. Bu metinlerle ilgili olarak aşağıdaki değerlendirmeleri inceleyerek katıldığınız yargıları "✓" işareti ile belirtelim.

- 1 Düşünce yazılarıdır. (✓)
- 2 Yazarlar konuları kişisel görüşleri doğrultusunda ele almıştır. (✓)
- 3 Dil, göndergesel işlevde kullanılmıştır. (✓)
- 4 I. metinde "insanların ilgi alanları", II. metinde ise "iyilik ve kötülük" kavramları ele alınmıştır. (✓)
- 5 I. metinde ilk cümlede yazar asıl düşüncesini belirtmiş, sonraki cümlelerde örnek ve gerekçelerle bunu desteklemiştir. (✓)
- 6 II. metinde başka kişilerin ifadesine de yer verilmiş, bu yolla görüş inandırıcı kılınmaya çalışılmıştır. (✓)

B. Yazarların bu iki metni oluşturma amaçları aşağıda belirtilenlerden hangisi olabilir? "✓" işareti ile belirtelim.

- 1 Okuru olay içinde yaşatmak (X)
- 2 Okura bilgi vermek (✓)
- 3 Okuru ele alınan konuda düşündürmek (✓)
- 4 Bir konuya açıklık getirmek (✓)
- 5 Okurun zihninde bir yeri, kişiyi, varlığı sözcüklerle canlandırmak (X)
- 6 Okura bir yeri tanıtmak (X)
- 7 Okurun fikrini değiştirmek (X)
- 8 Yaygın bir görüşe karşı çıkmak (X)
- 9 Okurun bir konuya farklı açıdan yaklaşmasını sağlamak (✓)

Notlarım

Öğretici Metinler İncelenirken

- Metin ve Zihniyet
- Yapı (Plan)
- Ana Düşünce
- Dil ve Anlatım
- Metin ve Gelenek
- Anlam
- Metin ve Yazar
- Yorum

başlıklarına dikkat edilir.

a. Metin ve Zihniyet

Öğretici metinler devrin **zihniyeti** ile **edebî metinlere göre** daha doğrudan bir ilişki içindedir. Hayatın gerçekliği ile ilişkisi de **doğrudan** olduğu için **zihniyet** daha net olarak kendini belli eder.

Öğretici metinlerde yazarlar, dönemin **siyasî, sosyal, ekonomik, askerî** ve **kültürel** yapısı ile ilgili görüşlerini öğretici metinlerde **kurmacaya girmeden** belirtirler.

Örneğin bir **fıkra** yazarı, gazetedeki köşesinde gündemdeki bir konu hakkında görüşlerini belirterek kamuoyu oluşturmaya çalışır.

Dönemin **siyasî olayları, askerî olayları, ekonomik yapı** veya **sporla ilgili gelişmeler** fıkra yazılarında **yazarın bakış açısıyla** yansıtılmış olur.

b. Yapı (Plan)

Öğretici metinlerde plan, yazarın eserini yazma **amacına** ulaşmasında, metnin daha **düzenli** ve **doğru** algılanmasında önemli bir unsurdur.

Yapı, düşüncelerin **düzenlenmesini** sağlar. Yazar, ana düşüncesini okura ulaştıracak bu metni titizlikle işlemek için **"giris, gelişme ve sonuç"** bölümleri oluşturur.

Bu bölümler okurun konuyu **tanımaya, kavramaya, ele alınan kavramlar arasındaki ilişkiyi kurmaya ve sonuca ulaşmaya** yardımcı olur.

Bu bölümler ele alınan konunun farklı yönlerini işleyen paragraflarla oluşur. Bu paragraflar ise aralarında **amaç, şart, neden-sonuç, karşılaştırma, ilişki kurma** gibi anlamsal ilgiler bulunan cümlelerle oluşturulur.

Cümle → Paragraf → Giriş - Gelişme - Sonuç Bölümleri → Metin

Metnin yazılış amacı, hitap ettiği kitle, oluşturduğu bağlam ve **kullandığı iletişim aracı** da yapıyı belirleyen unsurlardandır.

Metnin yazılış amacı yazarın kullanacağı anlatım biçimini de belirler. Bilgi verme amacını gerçekleştirmek için **açıklamaya**, kanıyı değiştirme amacını gerçekleştirmek için **tartışmaya**,

izlenim kazandırma amacını gerçekleştirmek için **betimlemeye**, olay içinde yaşatma amacını gerçekleştirmek içinse **öykülemeye** başvurulması gerekir.

c. Ana Düşünce

Ana düşünce bir öğretici metnin **özü, özetidir**. O metnin yazılmasına neden olan çıkış noktası, yazılış **amacıdır**. Bu noktada yazarın tüm çabası ana düşünceyi daha **somut**, daha **net** ortaya koymaya yönelik olur.

Ana düşünce metnin içinde bir **cümle hâlinde** bulunabileceği gibi, metnin **tamamına yayılmış**, okur tarafından sentezlenerek ulaşılabilecek şekilde de olabilir.

Ana düşünce bir dönemin **zihniyetini** temsil edici özellik taşıyabildiği gibi, yazarın **kendisine has görüşünü** de yansıtabilir.

Yazar, ana düşünceyi inandırıcı kılmak için **örnek vermeye**, **tanık göstermeye** ve **istatistiksel veri** sunmaya başvurabilir.

e. Metin ve Gelenek

Dille oluşturulan etkinliklerin zamanla bir bakış, anlayış bütünlüğü oluşturarak geleneksel bir forma büründüğünü biliyoruz. Öğretici metinler de **insanın bildiğini paylaşması esasına** dayanır.

Bunun için bu ürünlerin yüzyıllarca edebiyat coğrafyasında aktığı yerlerden **biriktire biriktire** oluşturduğu geleneksel bir yapı vardır.

NOT

Türk edebiyatında mektup, gezi yazısı, hatıra (anı); tarihî, felsefî ve bilimsel metinler daha eski bir geçmişe sahipken makale, deneme, sohbet, fıkra gibi türler Tanzimat sonrasında edebiyatımıza girmiştir.

d. Dil ve Anlatım

Öğretmeyi amaç edinen metinlerde anlatım, mesajı doğrudan iletmeye uygun olarak **açık, yalın** ve **anlaşılır** olmak zorundadır.

Bundan dolayı;

- ★ **Sözcükler genellikle gerçek anlamları ile kullanılır.**
- ★ **Söz sanatlarına genelde başvurulmaz.**
- ★ **Metnin içeriğine göre bilimsel terimlere ya da felsefi kavramlara yer verilir.**
- ★ **Bilimsel metinler, tarihi metinler ve makalelerde öznel ifadelerden kaçınılır.**
- ★ **Dil genellikle göndergesel işlevde kullanılır.**

Söz konusu metnin hitap ettiği okuyucu kitlesinin **eğitim durumu, ilgi alanları, kültürel düzeyi** ve **yaş ortalaması** metnin anlaşılmasında etkili olan hususlardır.

f. Anlam

Öğretici metinlerin temel amacı **estetik haz** uyandırmak değil, **bilgilendirmektir**. Bilgi ise bu metinlerde **en saf**, **en yalın** ve **en dolaysız** biçimiyle yer almalıdır. Sözcükleri **gerçek anlamları** ile kullanıp cümlelerin **tek bir** anlamı karşılayacak açıklığa sahip olmasını sağlamak yazarın en önemli görevidir.

Dili, güzel kullanmaktan önce **doğru** kullanmak bu tür metinlerde en önemli husustur.

g. Metin ve Yazar

Metin, yazarının **aynasıdır**. Öğretici metinlerde yazarı **coşku, heyecan** ve **duygu yönleriyle** değil **düşünsel** özellikleriyle görürüz.

Yazar birçok öğretici metinde kendi **"ben"ini** ortaya koyar.

Olay, durum ve kavramlara bu noktadan yaklaşır.

Notlarım

h. Yorum

Bir öğretici metnin doğru yorumlanması için

- ➔ Cümleler arasındaki bağlantıları kurabilme
- ➔ Konuya yaklaşım tarzını, bakış açısını kavrama
- ➔ Metnin yapısını (giriş-gelişme-sonuç) çözümlene
- ➔ Ana düşüncüyü ve onu destekleyen yardımcı düşünceleri çıkarabilme
- ➔ Dönemin zihniyeti ile metin arasındaki ilişkiyi kurabilme

gibi etkinliklerin gerçekleştirilmesi gerekir.

etkinlik

Aşağıdakilerden hangileri öğretici metinlerin amaçlarındandır, "✓" işareti kullanarak belirleyelim.

1 Bir konuya açıklık getirmek	✓	6 Kişide çeşitli duygular uyandırmak	✗
2 Estetik zevk vermek	✗	7 Haber vermek	✓
3 Bir düşüncüyü değiştirmek	✓	8 Okuyucuyu coşturmak	✗
4 Bir konuda okuyucuyu uyarmak	✓	9 Kişinin hayal dünyasını genişletmek	✗
5 Okuyucu kurmaca bir dünyada yaşatmak	✗	10 Okuru ikna etmek	✓

Notlarım

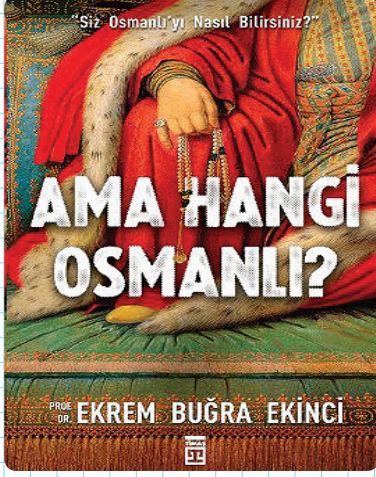
Öğretici Metin Örneklerini İnceleme

447 448

A. Tarihi Metinler

Milletlerin hayatındaki önemli olayların, devletlerin kuruluş, gelişim ve yıkılış dönemlerinin yer ve zaman belirtilip bunların neden-sonuç ilişkisi içinde

anlatılmasına dayanan metinlerdir.

Tarihi Metinlerin Özellikleri

- ★ Neseldir.
- ★ Yazar taraf tutmaz.
- ★ Yorum yapılmaz.
- ★ Olay olduğu gibi aktarılır.
- ★ Dil, açık ve yalındır.
- ★ Dilin göndergesel işlevi hâkimdir.
- ★ Belge, bulgu ve tanıklara dayandırılır.

Şimdi Okuma Zamanı

Rönesans hareketlerinin başlamasında,

- ➔ Haçlı seferleri ile İslam dünyasındaki bilimsel ve teknolojik gelişmelerin batıya taşınması
- ➔ Eski Yunan ve Roma uygarlığına ait eserlerin incelenmesi ve okutulması
- ➔ Matbaanın etkisiyle yeni buluş ve düşüncelerin her tarafa kolayca ulaştırılması
- ➔ Coğrafi keşiflerle Avrupa'nın zenginleşmesi ve yaşam düzeyinin yükselmesi sonucunda düşünce ve sanat eserlerine değer veren "mesen" sınıfının ortaya çıkması
- ➔ Avrupa'da üstün yetenekli sanatkarların yetişmesi
- ➔ Yazar, şair ve sanatkarları koruyan kişilerin bulunması gibi nedenler etkili olmuştur.

Rönesans hareketleri ilk olarak İtalya'da başlamıştır. İtalya'nın coğrafi konumunun İslam dünyası, eski Yunan ve Roma uygarlıklarından etkilenmesini kolaylaştırması, İtalyan şehir devletlerinin zenginliği, İtalya'nın Hıristiyanlığın dini merkezi olması ve zengin kilisenin sanatçıları koruması Rönesans'ın İtalya'da başlamasında etkili olan başlıca faktörlerdir.

Rönesans ilk olarak "Hümanizma" akımı ile edebiyat alanında başlamıştır. Yunanca, Latince ve İbrani metinleri inceleyenlere "Hümanist", bunların çalışmalarıyla ortaya çıkan akıma da "Hümanizm" denilmiştir. İtalya'da Rönesans edebiyatın yanı sıra mimari, resim ve heykeltıraşlık alanlarında da etkili olmuştur.

Notlarım

B. Felsefi Metinler

Felsefenin temel konularını ve problemlerini ele alan metinlerdir.

Felsefi Metinlerin Özellikleri

- * Bu metinlerde **varlık, bilgi, güzellik, fayda, ahlak** gibi kavramlar, bunların içeriği ve değeri üzerinde durulur.
- * İnsanın akıl yoluyla hayatı ve insan varlığını sorguladığı bu metinlerde **tümevarım, tümdengelim, analiz, sorgulama** gibi yöntemlere başvurulabilir.
- * Felsefi metinler **kavramlarla** yüklü metinlerdir.

video

Simdi Okuma Zamanı

Felsefenin temel sorularından olan "İnsan nedir? Ne olmalıdır?" soruları felsefeyi zorunlu olarak "İnsan davranışlarının bir amacı var mıdır veya olmalı mıdır? Hangi davranışlar daha insanca ve erdemlidir?" gibi sorulara cevap aramaya zorlar. İşte insan edimlerini konu alan felsefenin bu dalı-na etik (etik-ahlak felsefesi) denir.

Felsefe ahlaka iki yönden yaklaşır: İlki ahlaki kavramlar ve kavramların içerikleri nelerdir sorularına cevaplar aramak, yani ahlaka teorik olarak yaklaşmak ki buna ahlak teorisi (kuramsal etik) denir. İkinci yaklaşım ise hangi davranışlarımızın iyi ve doğru olduğunu araştırıp nasıl davranmamız gerektiğini bize dayatan **normatif ahlak**tır (uygulamalı-pratik etik).

Ahlak felsefesi dinlerin dışında, hukukun ve toplumun da önemli değerlerindedir. Ahlak için insan eylemlerinin iyi ve kötü olarak değerlendirilip yönlendirilmesidir diyebiliriz.

Ancak toplumsal ahlak anlayışı genellikle cinsel davranışlarla sınırlandırılmaktadır.

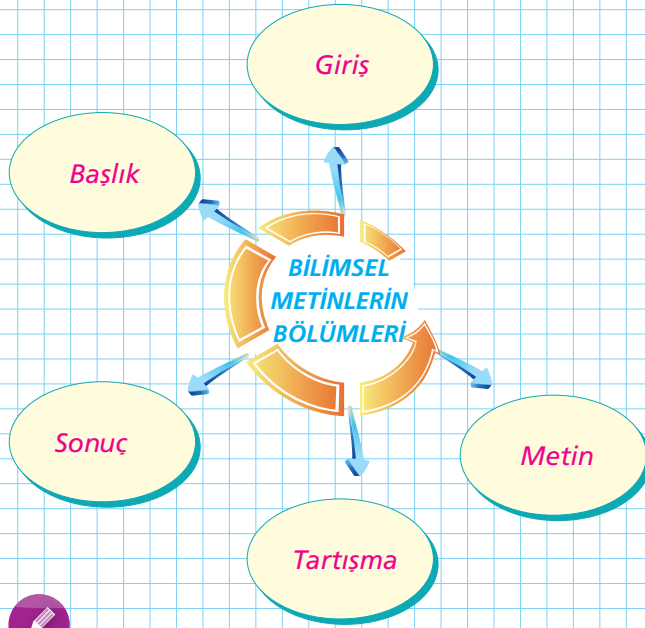
Oysa genel anlamda ahlak her türlü insan edimini içerir. Ahlak öncelikle davranışları iyi ve kötü olarak ayırmaya çalışmaktadır.

Her ne kadar toplumun çoğunluğunca olumlu olarak karşılanan davranışlara iyi diğerlerine de kötü denilse de iyi-kötü yer, zaman ve bakış açısına göre değişebilmektedir. Kaldı ki insan davranışlarının iyi kötü değerlendirilmesinin yapılması da tek başına yeterli olmamaktadır. Bir davranışın ahlakın konusu içine girebilmesi için bireyin farklı davranışlardan birini seçme özgürlüğünün olması gerekmektedir. Bu seçme özgürlüğünün ve istencinin olmadığı bir davranış için bireyi iyi-kötü diye nitelemek doğru olmayacaktır. Tıpkı hayvanların davranışlarının iyi - kötü diye nitelendirilemeyeceği gibi. Ahlaki kavramlar insan edimleri üzerine değerlendirileceği içindir ki insan davranışlarının psikoloji bilimi açısından ele alınmasında yarar vardır.

Notlarım

C. Bilimsel Metinler

Belli bir plan dâhilinde yazılır ve altı bölümden oluşur:

etkinlik

Bilimsel Metinlerin Özellikleri

- * Bilimsel metinlerin özelliklerini duyurmaya yarayan metinlerdir.
- * Nesneldir.
- * Sözcükler mecaz anlamdan sıyrılmıştır.
- * Terimler sıkça kullanılmıştır.
- * Kısa, net, yalın bir anlatımla oluşturulur.
- * Alanında uzman kişiler tarafından yazılır.
- * Bilimsel makaleler, konferanslar, tarama, değerlendirme yazıları ve özetlerden oluşur.

etkinlik

Aşağıdaki özelliklerin ilgili olduğu türü belirleyelim.
(Birden fazla türle ilgili olabilir.)

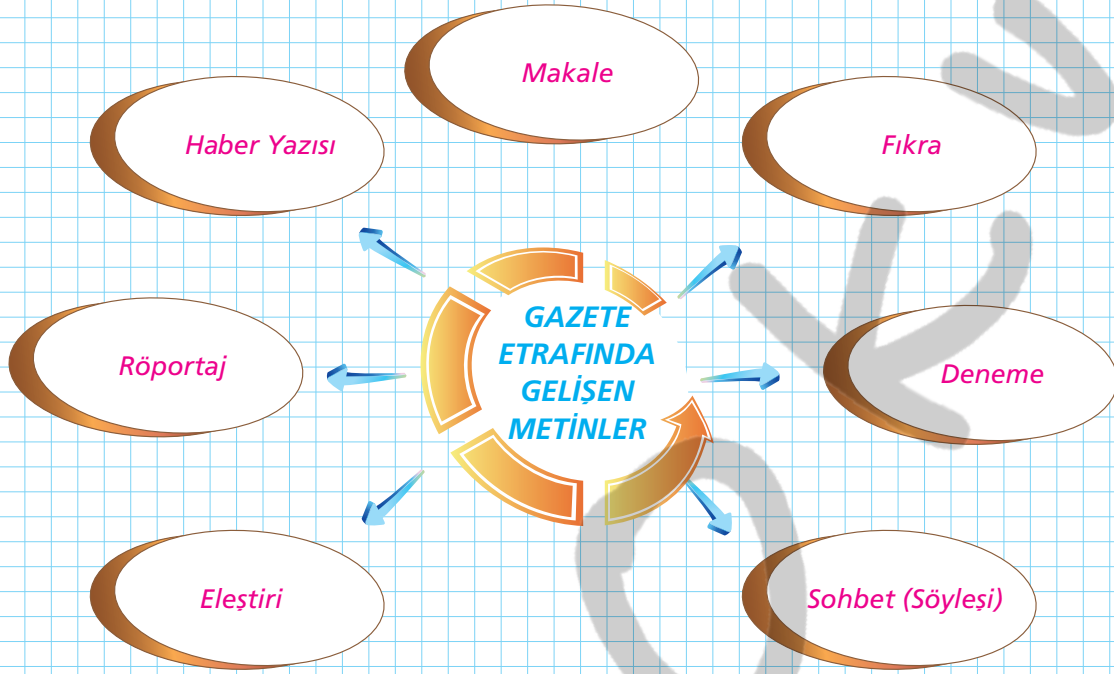
T Tarihi

F Felsefi

B Bilimsel

1	Söz sanatlarına, mecazlara, imgelere yer verilmez.	☐ T	☐ F	☐ B
2	Dilin göndergesel işlevi kullanılır.	☐ T	☐ F	☐ B
3	Varlık, bilgi, değerlerle ilgili soruların cevaplarını araştıran metinlerdir.	☐ F	☐ -	☐ -
4	Başlık, özet, giriş, asıl metin, sonuç gibi bölümlerden oluşan metinlerdir.	☐ B	☐ -	☐ -
5	Çok anlamlığa kapalı metinlerdir.	☐ T	☐ F	☐ B
6	Kavramlar ağırlıktadır.	☐ F	☐ -	☐ -
7	Terimler ağırlıktadır.	☐ T	☐ F	☐ B
8	Geçmişteki olayları neden-sonuç ilişkisiyle ele alan yazılardır.	☐ T	☐ -	☐ -
9	Konular soyutlamalara dayandırılarak anlatılır.	☐ F	☐ -	☐ -
10	Yazar, anlatıma kendi duygularını katmaz.	☐ T	☐ B	☐ -
11	Ortaya konan nesnel veriler yazının sonunda kaynaklarıyla belirtilir.	☐ T	☐ B	☐ -

Notlarım

1. MAKALE

Herhangi bir konuda yazarın ortaya koyduğu görüşü kanıtlamak üzere oluşturduğu gazete ve dergi yazılarıdır.

* Kimi alanlarda oluşturulan makalelerde bu alanın terminolojisine ait sözcükler yoğunluk kazanır.

* Makalelerde **ağırbaşlı** bir dil kullanılır. **Kısa** ve **net** bir anlatım tercih edilir.

* **Nesnellik** ağır basar.

* Konu sınırlaması **yoktur**; **bilim, meslek, sanat, toplum** gibi hemen her alanda makale yazılabilir. Ancak yazarın bu alanda söz sahibi olabilecek **bilgi ve kültür donanımına sahip bir uzman olması gerekir**.

* Makalelerde görüşlerin **kanıtlanması** önemlidir. Yazar, bunu örneklerle, **deney** ve **gözlem** sonuçlarına dayandırarak ya da **istatistiksel** verilerle yapabilir.

NOT

Makale gazete ile ortaya çıkan bir metin türüdür. Türk edebiyatında da ilk makale 1860'ta yayım hayatına başlayan "Tercüman-ı Ahval" gazetesinde yayımlanmıştır. İlk özel gazetemiz olan bu gazetede yayımlanan ilk makale **Şinasi** tarafından kaleme alınan "Tercüman-ı Ahval Mukaddimesi" adlı yazıdır.

Edebiyatımızdaki önemli makale yazarları şöyle sıralanabilir: İbrahim Şinasi, Ziya Paşa, Süleyman Nazif, Ali Suavi, Falih Rıfkı Atay...

2. FIKRA (KÖŞE YAZISI)

Gündemdeki bir konuda, yazarın kendi görüşlerini kanıtlama gereği duymaksızın oluşturduğu kısa, etkili yazılardır.

- ★ Köşe yazısı olarak da adlandırılan fıkralar günlük gazetelerde özel bir başlıkla yayımlanır.
- ★ Fıkralarda konuşma dilinin kıvraklığından yararlanan yazar nüktelere, kısa anekdotlara da yer verir. Anlatım canlı, etkili, esprilidir.
- ★ Fıkralar gününbirlik yazılardır. Gündeme dayandığı için gündem değıştikçe geçerliliğini kaybeder. Ahmet Haşim, fıkranın ömrünü kelebeğin ömrüne benzetir.
- ★ Açıklama, tartışma gibi anlatım biçimlerinden yararlanır.

Önemli fıkra yazarlarımız şunlardır: Ahmet Haşim, Ahmet Rasim, Oktay Akbal, Haldun Taner, Cetin Altan, İlhan Selçuk, Yusuf Ziya Ortaç, Falih Rıfki Atay...

video etkinlik

3. DENEME

Herhangi bir konuda kesin yargılara varılmaksızın kişisel görüşlerin anlatıldığı yazılardır.

Konu sınırlaması yoktur.

Doğa, sevgi, yardımseverlik, kıskançlık, sanat, alışkanlıklar gibi çok farklı konularda yazılabilir. Bu anlamda yazara bir özgürlük ortamı sağlar.

Montaigne, Francois Bacon

ve Andre Gide dünya edebiyatının önemli deneme yazarlarıdır.

Türk edebiyatında deneme Cumhuriyet Dönemi'nde yetkin örnekleriyle yer almıştır.

- ★ Nurullah Ataç
- ★ Falih Rıfki Atay
- ★ Suut Kemal Yetkin
- ★ Necmi Uygur
- ★ Ahmet Haşim
- ★ Melih Cevdet Anday

- ★ Ahmet Hamdi Tanpınar
 - ★ Vedat Günyol
 - ★ Salah Bırsel
- deneme türünde eserler vermiştir.

- ★ Renkli, etkili, içten bir anlatımla yazılır.
- ★ Denemeler yazarın kendi kendisiyle konuşmuş gibi yazdığı yazılardır.
- ★ Denemede yazar, olay, durum ve kavramlara farklı açılardan bakmayı dener.
- ★ Yazar ortaya koyduğu görüşleri kanıtlama gereği duymaz. Bu açıdan deneme; fıkra ve sohbet türleri ile benzer.
- ★ Nurullah Ataç denemeyi "ben'in dünyası" olarak yansıtır. Yazar, konuya kendi ben'inin penceresinden yaklaşır. Öznel bir yaklaşım söz konusudur.

Notlarım

etkinlik

4. SOHBET (SÖYLEŞİ)

- * Herhangi bir konuda, çok derine inmeden okurla konuşuyormuş gibi senli benli bir üslupla yazılan gazete ve dergi yazısıdır.
- * Söyleşi yazılarının en belirgin özelliği okurla karşılıklı konuşuyor havasında yazılmasıdır. Yazar, okura sorular sorar, onaylatıcı cümleler kurar ve hitap sözleri kullanır.
- * İçten, rahat, akıcı bir üslupla oluşturulan bu yazılar doğrudan bilgi vermek yerine, herhangi bir konuda okurla görüşlerini gözden geçirmek şeklinde gelişir. Bu yüzden çok detaylı değerlendirmelere gidilmeksizin ele alınan konu yüzeysel olarak ele alınır.
- * Sohbet (söyleşi) yazıları, okuru sıkmayacak şekilde akıcı bir üslupla yazılır.

- * Konuşma havasında geliştiği için devrik cümlelere; kısa, etkili ifadelere yer verilir.
- * Deneme ve fıkra yazılarıyla benzeşen bir yönü de kanıtlama kaygısı gütmemesidir.

NOT

Sohbet denince edebiyatımızda akla gelen ilk isim Ahmet Rasim'dir.

Servetifünun Dönemi'nde rahat bir üslupla oluşturduğu sohbet yazılarıyla en çok okunan yazarlardan biri olmuştur.

Bu türün Cumhuriyet Dönemi'nde dikkat çeken ismi ise Şevket Rado'dur.

"Eşref Saat" adlı kitabında bir araya getirdiği sohbet yazılarının yanı sıra radyoda da sohbetlerini seslendirme imkânı bulmuştur.

etkinlik

5. ELEŞTİRİ (TENKİT - KRİTİK)

- * Bir sanatçının sanatsal yönünü, bir eserin özünü, yapısını inceleyerek, bunların değerli değersiz yönlerini ortaya koyan yazı türüdür.
- * Eleştiriler inceleme yazılarıdır, sanatsal kriterlere göre bir eserin özelliklerini değerlendirmeye dayanır.
- * Eleştiriler okur ile sanatçı arasında köprü vazifesi gören yazılardır. Bu açıdan eleştirinin tarafsızlık ilkesine göre yapılması gerekir. Eserin doğru tanıtılması, doğru anlaşılması açısından önemlidir.
- * Eleştiri yazılarında dil, göndergesel işlevde kullanılır. İfadeler kolay anlaşılır, yalın ve net olmalıdır. Açıklama ve tartışma anlatım biçimlerinin yanı sıra, alıntılama, tanık gösterme ve örnekleme gibi tekniklerden de yararlanır.

Dünya edebiyatında eleştiri 16-17. yüzyıllarda biçimlenmeye başlamıştır. Türk edebiyatında tezki-relerde kısmi de olsa eleştiri izlerine rastlamak mümkünse de eleştiri türü Tanzimat'la birlikte bağımsız bir tür olarak gelişim göstermiştir. Namık Kemal'in "Lisan-ı Osmani'nin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazâtı Şamildir" başlıklı yazısı ilk eleştiri kabul edilir. Yine Namık Kemal, Ziya Paşa'nın "Harabat" antolojisinin ön sözündeki değerlendirmeler için "Tahrir-i Harabat" ve "Takip" adlı iki eleştiri eseri ortaya koymuştur. Eleştiri türü, Cumhuriyet Dönemi'nde ise büyük gelişme göstermiştir.

Nurullah Ataç

Fethi Naci

Memet Fuat

Rauf Mutluay

Mehmet Kaplan

Ahmet Hamdi Tanpınar

eleştiri türünde başarılı çalışmalarıyla dikkat çeken yazarlardan bazılarıdır.

etkinlik

Notlarım

Eleştiri Türleri

- ➔ Yapısal eleştiri, **eseri temel alan eleştiridir.** Eseri, yazarından, döneminden, yazarın diğer eserlerinden bağımsız düşünerek değerlendirmeye dayanır.
- ➔ Marksist eleştiri, **insan ürünü olan eseri, toplumsal yapı ile bağlantı kurarak değerlendirir.**
- ➔ Tarihsel eleştiri, **eseri yazıldığı dönemin koşulları, zihniyeti ile değerlendirir.** Örneğin, 11. yüzyılda yazılan Kutadgu Bilig'i değerlendirirken o dönemin koşullarını göz önünde bulundurarak eserin değerli ya da değersiz yönlerini saptar.
- ➔ Ruh bilimsel eleştiri, **eserde yazarın iç dünyasından yansımaları, yarattığı kahramanların ruhsal analizini incelemeye dayalıdır.**
- ➔ İzlenimci eleştiri, **yazarın kişisel değerlendirmesine dayanan öznel eleştiridir.** Anatole France tarafından kullanılan bu eleştiri türünün günümüzde geçerliliği pek yoktur.
- ➔ Yaşam öyküsel eleştiri, **yazar odaklı eleştiridir.** Yazarın yaşamının esere yansımaları ele alınır.
- ➔ Toplum bilimsel eleştiri, **eseri oluşturulduğu toplumla birlikte değerlendirir.**
- ➔ Okur odaklı eleştiri, **eserin okuyucu kitlesi açısından değerlendirilmesi söz konusudur.**

6. RÖPORTAJ

Röportaj, **bir olay veya durumu yerinde gezip görme, inceleme, araştırma ve soruşturma yoluyla yansıtan gazete ve dergi** yazısıdır.

- ★ Röportajlar birden fazla yönü olan yazılardır.
- ★ Gezip görmeye dayandığı için **gezi yazılarına**, soru-cevaplı görüşmelere dayandığı için **mülakata** ve araştırıp inceleme yönüyle **haber** yazılarına benzer. Bunların hepsini bünyesinde taşıyan çok katmanlı bir türdür.
- ★ Röportajlarda bir **kurum**, bir **yöre** ziyaret edilebilir. Bu yöre veya kurumdaki insanlarla görüşme yapılabilir. Bu ziyaret ve görüşmelerde **fotoğraflar çekilebilir** veya **kamera aracılığı** ile görüntü alınabilir.

- ★ Tek bir yazı olabildiği gibi bir **yazı dizisi** hâlinde de yayımlanabilir.
- ★ **Amerikan röportajı** ve **Alman röportajı** olmak üzere iki çeşit röportaj vardır. Amerikan röportajlarında **şaşırtıcılık** esas alınır, Alman röportajlarında ise **yazarın kendi bakış açısını** ön planda tutması söz konusudur.

NOT

Fikret Otyam ve **Yaşar Kemal** röportaj türündeki eserleri ile tanınan yazarlarımızdandır. Yaşar Kemal'in Çukurova, Fikret Otyam'ın GAP ve Harran yörelerini ele alan röportajları vardır.

Notlarım

7. HABER YAZISI

Basın yoluyla duyurulan önemli, güncel bir olay, kişi, durum gelişmeyle ilgili yazılara

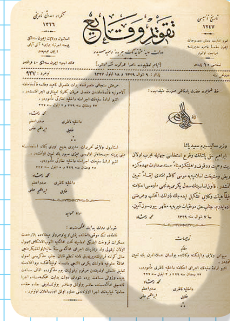
haber yazısı deriz. Haber yapan kişiye muhabir denir.

Haber yazılarının özelliklerini sıralayalım.

- ➔ Objektif yani nesnel olmalıdır.
- ➔ Haber başlığı dikkat çekmelidir.
- ➔ Özgün olmalıdır.
- ➔ Açık, anlaşılır bir dille yazılmalıdır.
- ➔ Geniş bir okuyucu kitlesine hitap etmelidir.
- ➔ Doğruluğundan emin olunmalıdır.
- ➔ 5N1K (Ne, Nerede, Ne zaman, Nasıl, Niçin + Kim) sorularının cevabını içermelidir.

NOT

Ülkemizde ilk gazete 1 Kasım 1831'de çıkarılan ve aynı zamanda ilk resmî gazete olan "Takvim-i Vakayi" dir. İlk yarı resmî gazete William Churchill tarafından 3 Temmuz 1840'ta çıkarılan "Ceride-i Havadis" tir. İlk özel gazete ise Sinasi ve Ağâh Efendi'nin, 21 Ekim 1860 tarihinde çıkardıkları "Tercüman-ı Ahval" gazetesidir.

"Takvim-i Vakayi" gazetesi

Simdi Okuma Zamanı

I. METİN

Yağmur, bulutlardan su şeklindeki yağın yağış biçimidir. Yağmur taneleri düşme esnasında kuru havadan geçerken bir kısmının veya tamamının buharlaşması sonucu bulut tabandan aşağı doğru sürünüyor gibi görünür buna virga denir. bu sürece de Bergeron Süreci denir.

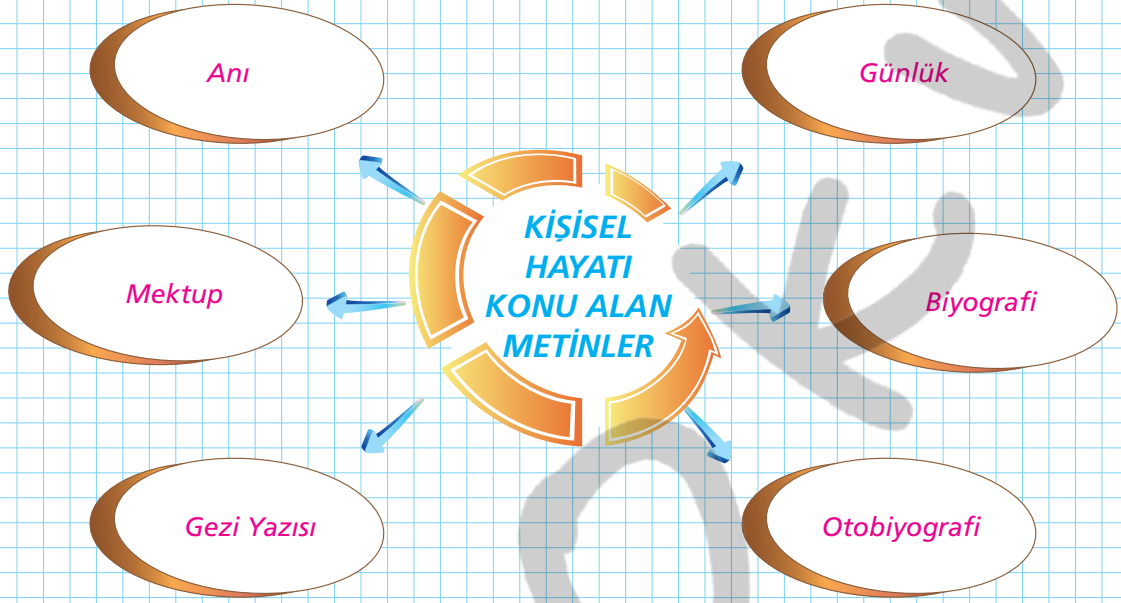
Yukarıdaki metinleri karşılaştıralım.

II. METİN

İçimde bir sıkıntı, kalbimde hüznün... Pencere vurmuş yağmur damlacıklarını izliyorum, dalıp gitmişim uzaklara, derinliklere doğru bir rüzgârın şeline kapılıp... Çok eski bir aşk hikâyesi geldi aklıma, rüzgâr ile yağmurun aşkı. Rüzgâr deli gibi esermiş bulutlar biraz üşsün ve yağmur gelsin bana diye.

	I. METİN	II. METİN
KONU	Yağmurun oluşumu	Yağmurun uyandırdığı hisler
YAZILIŞ AMACI	Bilgi vermek	Estetik zevk vermek
DİLİN İŞLEVİ	Göndergesel	Heyecana bağlı
GERÇEKLİKLE İLİŞKİSİ	Gerçek hayat	Kurmaca

Notlarım

1. ANI (HATIRA)

- ✦ Yazarın, hayatının bir dönemini, bu dönemde tanık olduğu olayları, bu olaylarda beraber olduğu insanları anlattığı yazı türüdür.
- ✦ Yazarın hayatından yola çıkarak bir döneme de ışık tutan eserlerdir. Yazar çocukluk yıllarını, gençlik yıllarını, üniversite dönemini, askerlik dönemini, mesleği ile ilgili bir dönemi yansıtabilir.
- ✦ Anılar, yaşananların üzerinden biraz zaman geçtikten sonra yazılır.
- ✦ Zaman, yaşananların bazılarını veya bazı yönlerini silse de bunların daha sağlıklı değerlendirilmesine fırsat verir.
- ✦ Anılar yazılırken o döneme ait fotoğraflar-dan, mektuplardan, günlüklerden, gazete veya dergilerden de yararlanılabilir.

- ✦ Anı yazmak, kendini farklı şekilde ifade etmek isteyen yazarların da tercihidir.
- ✦ Yazar, kurmacaya dayanan eserlerinin dışında kendini bir de doğrudan okurla karşı karşıya getirmek ister.
- ✦ Anı yazılarında içtenlik ve doğruluk aranan niteliklerdir.

NOT

Türk edebiyatında Babür Şah'ın "Babürname" adlı eseri anı-otobiyografi nitelikleri gösteren bir eser olarak karşımıza çıkar.

Notlarım

2. GÜNLÜK (GÜNCE - RUZNAME)

- ✳️ Yazarın **tarih belirterek günü gününe** yazdığı yazılardır. Günlüklerde, **bir gün** içinde yaşa-nanlar, o günkü **duygu, düşünce, çalışma** ve **okumalardan** çıkarılan sonuçlar aktarılır.
- ✳️ Yayımlanmak niteyinden **uzak oluşturulan** günlükler yazarların **en samimi** hâllerinin yansıdığı yazılardır. **Sanata, hayata, insana yönelik düşünceleri** günlüklerde görmek mümkündür.
- ✳️ Günlükler **Oğuz Atay'ın** yaptığı gibi roman-larının eskizine de dönüşebilir. Oğuz Atay günlüklerinde romanıyla ilgili yaptığı çalışmalarını ve planları anlatmıştır.
- ✳️ Günlükler genelde **iç konuşma hâlinde** oluşturulur.

NOT

Batı edebiyatından edebiyatımıza gelen bu türe **Tanzimat Dönemi'nde** "Ruzname" adı verilmiştir. **Nurullah Ataç**, **Tomris Uyar**, **Salah Birsal** ve **Oktay Akbal** günlük türünde eser vermiş sanatçılarımızdır.

NOT

Bazı yazarların anı eserlerini şöyle sıralayabiliriz:

Muallim Naci : **Ömer'in Çocukluğu**
 Halit Ziya Uşaklıgil : **Kırk Yıl**, Saray ve Ötesi
 Bir Acı Hikaye;
 Halide Edip Adıvar : **Mor Salkımlı Ev**, **Türk'ün Ateşle İmtihani**
 Yusuf Ziya Ortaç : **Bizim Yokus**
 Halikarnas Balıkcısı : **Mavi Sürgün**
Yakup Kadri Karaosmanoğlu : Vatan Yolunda,
 Politikada 45 Yıl, Zoraki Diplomat
Falih Rıfki Atay : Cankaya , Zeytindağı...

3. BİYOGRAFİ (YAŞAM ÖYKÜSÜ)

- ✳️ "**Biyo - grafi**" yaşam yazısı anlamına gelir. **Bilim, meslek, sanat, spor, siyaset gibi alanlarda ün kazanmış kişilerin yaşamlarını anlatan** yazılardır.
- ✳️ Biyografiler **çok kısa** tutulabileceği gibi **detaylandırılarak** kitap boyutunda da hazırlanabilir.
- ✳️ Biyografilerde sözü edilen kişinin **doğumu, aile hayatı, arkadaş çevresi, öğrenim hayatı, mesleği, çalışmaları, eserleri** ve **ölümü** anlatılır.
- ✳️ Yaşamı anlatılan kişinin yakın çevresinden, iş arkadaşlarından da yardım alınabilir. O kişinin **mektupları, günlükleri, fotoğrafları, yazıları** ve **kimi kişisel belgeleri** biyografilerde kullanılabilir.
- ✳️ **Objektif** bir bakış açısıyla yazılması önemlidir. **Acık, samimi** ve **akıcı** bir üslup biyografinin okunuşunu zevkli kılar.

NOT

Biyografi türündeki eserlere şunları örnek verebiliriz.

Şevket Süreyya Aydemir : **Tek Adam**
 Mehmet Kaplan : **Tevfik Fikret**
 Abdülhak Şinasi Hisar : **Ahmet Haşim Siiri ve Hayatı...**

NOT

Tezkire, biyografiye en yakın türdür. Divan şairlerinin hayatlarını ve eserlerini içeren bu eserler biyografi özelliği gösterir. Ali Şir Nevai'nin "**Mecallis'ün Nefais**" adlı eseri ilk tezkire örneğimizdir. **Sehi Bey'in** "Heşt Behişt" adlı eseri ise Anadolu'da kaleme alınan **ilk tezkire** kabul edilir.

4. OTOBİYOGRAFİ (ÖZ YAŞAM ÖYKÜSÜ)

- Yazarın kendi yaşam öyküsünü anlattığı yazılardır.
- Çok kısa** ve **yüzeysel** olabileceği gibi detaylandırılarak **kitap** boyutunda da yayımlanabilir.
- Otobiyografilerde **anı** yazılarındaki gibi **birinci kişi** anlatıcı kullanılır.
- Anı da otobiyografi de kişinin **kendi yaşamına** dönük yazılardır. Ancak anı hayatın **bir dönemini**, bu dönemdeki olay, durum ve kişileri de anlatır.
- Otobiyografiler ise yazarın **yaşamının tamamını yazar ekseninde anlatan** yazılardır.
- Otobiyografilerin okur tarafından ilgi görmesi, **anlatımdaki içtenliğe** ve **akıcılığa bağlıdır**. Bunun yanı sıra otobiyografide anlatılan yaşamın bazı ilginçlikler taşıması, yazarın beğenilen ve merak edilen bir kişi olması da eserin okunurluğunu etkiler.
- Yazarın kendi yaşamını yansıtırken **objektif** olması beklenir.
- Eserde bazı **fotoğraflar, mektuplar, kişisel belgeler** de kullanılabilir.

NOT

Necip Fazıl Kısakürek'in "Kafa Kağıdı" Aziz Nesin'in "Böyle Gelmiş Böyle Gitmez" adlı eserleri otobiyografi türündeki eserlerden bazılarıdır.

5. GEZİ YAZISI (SEYAHATNAME)

- Yazarın **gezip gördüğü yerleri ve bu yerlerle ilgili edindiği izlenimleri okurla paylaştığı** yazılardır.
- Betimleme, öyküleme** ve **açıklama** anlatım biçimlerinden yararlanır. **Akıcı, açık** ve **yalın** bir anlatım tarzı tercih edilir.
- İyi bir gözlemci olmak, meraklı olmak, ayrıntılarda seçici olmak** ve **sürükleyici** bir üsluba sahip olmak gezi yazarında bulunması gereken niteliklerdir.
- Kimi gezi yazıları **mektup** veya **günlük** şeklinde de oluşturulur.

Gezi yazısı türünde şu eserleri de sayabiliriz.

- Seydi Ali Reis : **Miratü'l Memalik**
- Yirmisekiz Celebi Mehmet : **Paris Sefaretnamesi**
- Ahmet Mithat Efendi : **Avrupa'da Bir Cevelan**
- Direktör Ali Bey : **Seyahat Jurnalı (Gezi - Günlük)**
- Cenap Sahabettin : **Hac Yolunda**
- Ahmet Haşim : **Frankfurt Seyahatnamesi**
- Resat Nuri Güntekin : **Anadolu Notları**
- Attila İlhan : **Abbas Yolcu**
- Falih Rıfkı Atay : **Bizim Akdeniz**

NOT

Divan edebiyatında "Seyahatname" geleneği **15-16.** yüzyıllara dek uzanır. Babür Şah'ın "**Babürname**" si, anı, gezi, günlük gibi türlerin bir sentezi gibidir. **Evliya Çelebi'nin** "Seyahatnamesi" de o dönem için en önemli eserlerden biridir.

Notlarım

6. MEKTUP

Kişiler veya kurumlar arasında haberleşmeyi sağlayan yazı türüdür. Bir iletişim aracıdır.

Her türlü bilgi, duygu, düşünce, dilek ve isteğin aktarılabilceği bir yazı türüdür.

Çok eski devirlere uzanan mektup geleneğinde hitap, giriş, asıl konu, iyi dilek ve imza bölümleri zaman içinde değişiklikler göstermiştir.

Mektuplar iletilen kişi veya kuruma göre, ele alınan konu veya üsluba göre farklı şekillerde sınıflandırılabilir:

- * Özel Mektuplar
- * Edebî Mektuplar
- * Resmî Mektuplar
- * İş Mektupları

a. **Özel mektuplar:** Arkadaş, dost mektupları, aşk mektupları, bas sağlığı mektupları, teşekkür mektupları, kutlama mektupları ve davetiyeler

özel mektup türleridir.

b. **Edebî mektuplar:** Edebiyat ve sanat alanında ünlü kişilerin duygu ve düşüncelerini açıklamak, eleştiri yapmak

gibi amaçlarla yazdıkları mektuplardır.

Edebiyatımızda Abdülhak Hamit, Namık Kemal, Ziya Osman Saba, Yahya Kemal, Cahit Sıtkı Tarancı gibi sanatçılar edebî mektup türünde eser vermiş yazarlarımızdandır.

Ahmet Rasim'in "Şehir Mektupları" adlı eseri, Halide Edip Adıvar'ın "Handan" adlı romanı mektup şeklinde düzenlenmiştir.

etkinlik

Basın yayın organlarından herhangi birinde yayımlanmak üzere yazılmış mektuplara ise "açık mektup" adı verilir.

Ali Canip Yöntem'in "Millî Edebiyat Meseleleri" ve Cenap Bey'le Münakaşaları" adlı eseri açık mektuplardan oluşur.

d. **İş Mektupları:** Sartnameler, sipariş mektupları, sözleşmeler

gibi ticari amaçlı iş ilişkilerini veya çalışma şartlarını düzenlemek için özel kurumlar veya resmî kuruluşlarla yapılan yazışmaları içerir.

NOT

Edebiyatımızda mektup türünde dikkat çeken eserlerden biri de Fuzulî'nin "Şikayetname" adlı mektubudur. Kendisine bağlanan aylığı bir türlü alamayan, rüşvet isteyen görevlilerden duyduğu rahatsızlığı dile getirmek isteyen Fuzulî "Şikayetname"yi kaleme alır: "Selam verdüm, rüşvet değıldür deyü almadılar." sözyle de edebiyat tarihine geçer.

etkinlik

Notlarım

Şimdi Okuma Zamanı

Demokritos gülerek çıkarmış her sabah evinden, bu yüzden ona “gülen filozof” derlermiş. Herakleitos ise ağlayarak başlanmış gününe, ona da bu yüzden “ağlayan filozof” adını takmışlar... Montaigne, “Elbette gülmek ağlamaktan yeğdir.” diyor, ama burada işin tersine döndüğünü de söylüyor. İlk bakışta gülen insanı iyimser, ağlayanı karamsar saymak doğru gibi görünüyorsa da yukarıda adı geçen “gülen filozof” gerçekte karamsar bir filozoftu. İnsanlıktan umudunu kesmişti, bu yüzden de işi gülmeye vurmuştu; böylece, “Siz insanoğluna güvenin bakalım. İnsanlığın ilerleyeceğini söyleyin durmadan, gülüp geçiyorum sizin de iyimserliğiniz.” demek istiyordu. Herakleitos ise insan ve toplum konusunda iyimser olduğu için, “Neden hâlâ bu kötülük, bu gerilik, bu dar kafalılık?” dermiş gibi ağlıyordu, inandığı değişimin geciktiğine üzülyordu anlaşılır. Bizde “Güler misin, ağlar mısın?”

diye bir söz vardır; bu sözü, “Demokritos’tan yana mısın, Herakleitos’tan yana mı?” anlamında yorumlayabiliriz. Gerçekten o sözde, gülmek ile ağlamak arasında bizi seçmeli durumunda bırakan birtakım olaylara anıstırma olduğu çok açıktır. Ama bu seçmeli durum, sanıldığıınca karşıt iki tutumu göstermez hiç de! Başka bir deyişle, birtakım olaylarda gülmek ağlamanın, ağlamak da gülmenin yerini tutabilir pek güzel.

Nitekim ilk çağ’da, gülmenin sanatı olan komedi ile bizim bir zamanlar “ağlatı” diye karşılamaya kalktığımız tragedya arasında kesin bir ayırım vardır sanılıyordu oysa zamanla bu kesin bölümlenme ortadan kalktı, tiyatro sanatı bu iki niteliği birleştirme yolunda gelişti. Shakespeare’de Falstaff’ın en büyük gülünç kişi sayılması. Moliere’in bizi güldürmekten çok, düşündürmesi bunu gösterir.

Şimdi Okuma Zamanı

Ama eski Yunan’ın komik ve trajik maskelerinde, benzer çizgilerin bulunduğunu da unutmamalıyız; çünkü gülmenin insan yüzüne verdiği biçim, ağlamanın doğurduğu çarpıklıklara çok yakındır. Bu yüzden de kimi zaman karşımızdaki ağlıyor mu, gülüyor mu anlayamayız. Dahası ağlamaktan gülmeye, gülmekten ağlamaya son hızla geçenler vardır.

Şunu da katmak istiyorum sözlerime; yapmacıklığa düşmeyen bir karamsarlık, hüznün düşkünlüğüne varmayan bir umutsuzluk, insana saygıyı ortadan kaldırmayan bir sanat nefreti, doğamızın bize verdiği ve toplumun kaçınılmaz kıldığı bir çeşit korunma içgüdüğü, bir çeşit var olma gücüdür. Yaşlı Lear ormanda bağırp çağırırken, Timon hepimizin yerin dibine batmamızı dilerken, yine yaşamın düzelmesi umudunu taşıyorlardı. Aşırı sıcakla soğuşun bedenimizde özdeş bir etki uyandırması

gibi, iyimserlikle karamsarlık da insan doğasının iki yüzü gibi görülmeli.

Komedi maskesi ile tragedya maskesi gibi, iyimserlikle karamsarlık da iç içe girer. En yaman başarılarla ermiş büyük adamların yaşamında karamsar dönemlerin hiç eksik olmaması bunu göstermez mi? Denebilir ki, iyimserliğe giden yol karamsarlıktan geçer, belki de bütün büyük başarılarla karamsarlığın payı vardır. Bana sorarsanız; iyimserliği iyi karamsarlığı kötü saymaktan yana değilimdir ben. Hem karamsarlık, ayakta kalmamızı sağlamaz mı sanki? Coleridge, “Gülmede, gözyaşları da doğanın bize verdiği iki aşırı dildir. Gülmenin karamsarlığa, ağlamanın iyimserliğe özgü olduğunu unutup biz yine gülümseyerek çıkalım evlerimizden.”

Melih Cevdet Anday (Milliyet, Sanat Dergisi, Sayı:104)

etkinlik

Yukarıdaki metni aşağıdaki sorular çerçevesinde değerlendirilim.

- 1 Okuduğunuz metin gazete çevresinde oluşan öğretici metinlere mi yoksa kişisel yaşamı konu alan öğretici metinlere mi örnektir? Nedenleriyle belirtelim.

Gazete çevresinde gelişen türlerdendir. Ele alınan düşünce, yazar tarafından okuyucuya aktarılmıştır.

- 2 Metnin konusunu, ana düşüncesini, belirtelim.

Konu : **Gülmek ve ağlamak**

Ana düşünce : **Her şeye rağmen gülmek gereklidir.**

- 3 Metinde dil hangi işlevde kullanılmıştır?

Genellikle göndergesel işlevde kullanılmıştır.

- 4 Yazar konuyu ele alırken hangi yöntemlerden yararlanmışır?

Örneklere ve tanık göstermelerinden yararlanmışır.

etkinlik

Aşağıdaki türleri uygun olan boşluklara yazalım.

fıkra - eleştiri - röportaj - gezi yazısı - otobiyografi - günlük

- 1 Nurullah Ataç, bir sanat eserini ele alarak onun yapısını, özünü inceleyip değerli / değersiz özelliklerini ortaya çıkararak eserin daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır.

Eleştiri

- 2 Yıllarca köylüleri, işçileri, sokaktaki insanı, onların hikâyelerini anlatan yazar bu sefer kendi hayatını anlatmaya karar vermiş. Doğumundan bugüne yaşadıklarını anlatmış.

Otobiyografi

- 3 Yaşar Kemal, bir gerçeği, bir doğruyu ortaya koymak, bir yer, bir kurumu tanımak amacıyla gezip görme, inceleme, soru - cevap çalışması ile oluşturduğu yazıları "Bu Diyar Baştan Başa" adlı eserinde topladı.

Röportaj

- 4 İlhan Berk, geçip giden günlerin zamanın yontmasıyla unutulmasını engellemek için tarihler belirterek günü anlatan yazılar yazmıştır.

Günlük

- 5 Reşat Nuri Güntekin, uzun süre milli eğitim müfettişliği yapmış, Anadolu'yu köy köy, ilçe ilçe gezmiştir. Bu izlenimlerini de Anadolu Notları adlı eserinde bir araya getirmiştir. Bu yerlerin coğrafyasını, yer altı, yer üst zenginliklerini anlatmış. İnsanlarını da tanıtmıştır.

Gezi Yazısı

- 6 Yusuf Ziya Ortaç, yıllarca gazete köşesinde yayımladığı yazıları bu kitapta bir araya getirmiş. Gündeme dayanan yazıları, kısa fakat etkili yazılardır.

Fıkra

Notlarım

etkinlik

Aşağıdaki türleri uygun olan boşluklara yazalım.

makale - deneme - sohbet - mektup - biyografi - anı

7 Emre Kongar, "Ben Müsteşarken" adlı yapıtında müsteşarlık yaptığı dönemde yaşadıklarını, tanık olduğu olayları ve birlikte çalıştığı insanları anlatmış.

Anı

10 Sabahattin Eyüboğlu, daha çok sanat hakkındaki görüşlerini bu kitabında anlatmış. Yazılarda öznellik hâkim, ancak kanıtlama kaygısı duymamış.

Deneme

8 Abdülhak Şinasi Hisar, bu kez şair Ahmet Haşim'in hayatını anlatan bir kitap yazdı. Bu eserde şairin doğumundan ölümüne kadar geçen sürede yaşamındaki belirleyici olayları ve şairin bilinmeyen yönlerini ortaya koyuyor.

Biyografi

11 Şinasi'nin ilk örneğini verdiği türdür. Açıklamak, bilgi vermek amacıyla yazılan ciddi üsluplu yazılarda görüşler örneklerle, anket sonuçlarıyla, deney ve gözlem sonuçlarıyla ısıtlanmaya çalışılır.

Makale

9 Şevket Rado'nun bu türdeki başarısı su götürmez. Okurla konuşur gibi yazıyor. Ele aldığı konularda çok derine inmeden değerlendirmeler yapıyor, kişisel görüşlerini ortaya koyarken kanıtlara başvurmuyor.

Sohbet

12 Birbirinden uzakta olan kişi ve kurumlar arasında haberleşmeye yardımcı olan bu tür, kimi romanların içinde de kullanılmıştır. Örneğin Halide Edip Adivar, "Handan" romanının dokusunu bu türle oluşturur.

Mektup

etkinlik

etkinlik

Aşağıdaki cümlelerin doğru olanlarını **D**, yanlış olanlarını **Y** ile gösterelim.

- 1 Biyografiye divan edebiyatında en yakın eserler tezkirelerdir. D
- 2 Gezi yazılarında istenirse izlenimler günlük tarzında da aktarılabilir. D
- 3 Denemeyi sohbetten ayıran en temel nokta kanıtlara dayanarak yazılmasıdır. Y
- 4 Edebiyatımızda ilk makale olan "Şiir ve İnşa"yı Ziya Paşa kaleme almıştır. Y
- 5 Anı ile günlüğün farkı şudur: Anı yaşandıktan çok sonra, günlük ise sıcaklığına yazılır. D
- 6 Biyografiler çok uzun yazılardır, kısaltılarak yazılamazlar. Y
- 7 Gezip görülen yerlerin tanıtılmasına dayanan gezi yazılarına divan edebiyatında "seyahatname" adı verilir. D
- 8 Yazarın kendi hayatını geçmişten günümüze anlattığı yazılara otobiyografi denir. D
- 9 Gezi yazılarında betimleme ve öykülemeden çok açıklama ve tartışma anlatım biçimlerine başvurulur. Y
- 10 Edebiyatımızdaki ilk mektup örneği Cumhuriyet Dönemi'nde Cahit Sıtkı'nın "Ziya'ya Mektuplar" adlı eseridir. Y

Notlarım

etkinlik

Aşağıda verilen I. gruptaki açıklamalarla II. grupta verilenleri eşleştirelim. Rakamları ilgili oldukları kutucuğa yazalım.

I. Grup

- 1 Bir öğretici metinde asıl anlatılmak ve verilmek istenen mesajdır.
- 2 Edebiyatımızda gezi türünde eser veren ilk sanatçıdır.
- 3 Sinasi'nin ilk makalesinin yayımlandığı gazetedir.
- 4 Rûznâmenin günümüzdeki karşılığıdır.
- 5 Edebiyatımızda gezi yazısı türünde akla gelen ilk eserlerdendir.
- 6 Montaigne'nin dünya edebiyatına kazandırdığı türdür.
- 7 Herhangi bir konuda açıklama, bilgi verme amacıyla yazılan, kanıta dayanan türdür.
- 8 Yazarın kendi hayatını anlattığı türdür.

II. Grup

Tercüman-ı Ahval	3
Deneme	6
Günce	4
Otobiyografi	8
Ana Düşünce	1
Makale	7
Seyahatnâme	5
Bâbürsah	2

etkinlik

Aşağıdaki açıklamanın karşısına, ilgili olduğu tür adını yazalım.

- 1 Özel, edebî, resmî, iş olmak üzere çeşitleri olan türdür.
- 2 Bir kişinin yaşadığı olayları düzenli olarak günü gününe yazması ile oluşur.
- 3 Bir yeri, eşyayı, nesneyi, insanı konu edinen hazırlıklı, kapsamlı yazılan türdür.
- 4 Yazarın iddialarını ispatlama amacı bu türde öne çıkar.
- 5 "Ne, nasıl, ne zaman, nerede, neden, kim" sorularının yanıtlarının mutlaka bulunduğu türdür.
- 6 Yazarın kendi iç dünyasında kendisine seslenirken bir yandan da okuyucuyu düşündürmeyi amaçlar.
- 7 Güncel, siyasî, kültürel, ekonomik, toplumsal konularda okuyucuyu bilgilendirmek için yazılan ve gazetede yayımlanan türdür.
- 8 Bir sanatçıyı veya sanat eserini değerlendiren, yargılayan yazılar bu türdendir.

Mektup
Günlük
Röportaj
Makale
Haber Yazısı
Deneme
Fıkra
Eleştiri

Şimdi Okuma Zamanı

Özellikle yaşlı insanlardan şu sözleri çok sık duyarsınız: "Televizyon çikali eski muhabbetler kalmadı." Biz bu haklı sözleri değiştirerek şöyle diyoruz: "Televizyon çikali anne babalar çocuklarına eskisi kadar zaman ayaramaz oldu. "Anne gündüz televizyon izlerken eteğine yapışan çocuğu başından savmak için "Git oyuncaklarınla oyna, görmüyor musun televizyon izliyorum!" der. Baba işten dönüp akşam yemeğini yedikten sonra koltuğuna oturur, eline kumandayı alır. Saatlerce şu kanal senin bu kanal benim dolaşır durur. Baba özlemi çeken çocuğuna yarım saatini ayırmaz.

Araştırmalar, odasına televizyon alınan çocukların, beklenenin aksine okul başarısında düşme olduğunu göstermektedir. Çocuk, televizyon izleyebilmek için ödevlerini çalاکalem yapmakta, derslerine yeterince çalışmamakta ve sınavlara iyi hazırlanamamaktadır. Çocuklarda televizyon seyretme alışkanlığı sadece okul başarısını etkilemekle kalmıyor, onların fiziksel sosyal, zihinsel ve duygusal gelişimlerini de yavaşlatıyor. Çocuk, televizyon başında yeterince hareket etmediği ve biriken enerjisini harcayamadığı için devamlı kilo almaktadır. Sokakta arkadaşlarıyla oyun oynayan ve koşan bir çocuk birikmiş vücut enerjisini boşalttığı için rahatlamakta eve sakinleşmiş olarak dönmektedir. Hâlbuki televizyonunun kaşısında saatlerce oturan bir çocuk enerjisini boşaltmak şöyle dursun, aksine bu cihazlardan yayılan elektronlara maruz kalmakta ve vücudundaki statik elektrik yükü artmaktadır. Bu sebeple, televizyon bağımlısı çocuklar daha sinirli ve daha saldırgandır. Yaşlarına uygun olmayan programlarını izlemeleri hâlinde kafaları karışır, ruh sağlıkları bozulur.

etkinlik

Yukarıdaki metinle ilgili cümlelerin doğru olanlarını **D**, yanlış olanlarını **Y** ile gösterelim.

1 Gerçek yaşamdan esinlenerek yazılmıştır.	D
2 Anı türünün örneęidir.	Y
3 Yazıldığı dönemin zihniyetini yansıtmıştır.	D
4 Dil, göndergesel işlevde kullanılmıştır.	D
5 Anlatıma kendi duygularını katmıştır.	Y
6 Yazar kendisiyle konuşuyormuş gibi yazmıştır.	Y
7 Makale türünün öreęidir.	D
8 Terim anlamlı sözcüklere yer verilmiştir.	D
9 Anlatmaya bağlı metinden alınmıştır.	Y
10 Açık, duru bir anlatımı vardır.	D
11 Olay örgüsü vardır.	Y
12 İnanırcılık, ispat amaçlanmıştır.	D
13 Ana düşünce metin birimlerinin bütünleşmesiyle ortaya çıkmaktadır.	D
14 Öyküleyici anlatımdan yararlanılmıştır.	Y

Notlarım

1. Paul Auster, bir New York yazarı olduğunu Leviathan adlı eserinde de tekrarlıyor. Polisiye ile psikolojik roman özelliklerini birleştirmeye çalışan yazar, insanların hikayelerini anlatmayı seviyor. Romanda ortaya çıkan her kahraman detaylı olarak tanıtılıyor. Bu, romana teğet geçen kahramanlar için de yapılırca, romana bir katkısı olmayan kahramanların böyle tanıtılması romanı kalabalıklaştırıyor. Okur, o kahramanla ilgili olarak ilerleyen sayfalarda ana olayla ilgili bir şeyler beklerken hayal kırıklığına uğruyor.

Bu parça aşağıdakilerin hangisinin özelliklerini taşımaktadır?

- A) Eleştiri B) Makale C) Deneme
D) Günlük E) Sohbet

2. Aşağıdakilerin hangisinde türlerin ortak özelliği yanlış belirtilmiştir?

- A) Roman - Öykü – Olaya dayalı metinler
B) Makale - Sohbet – Gazete çevresinde oluşan metinler
C) Biyografi-Otobiyografi – Kişisel yaşamı konu alan metinler
D) Koşma-Gazel – Coşku ve heyecana bağlı metinler
E) Günlük-Mektup – Gazete çevresinde oluşan metinler

3. Aşağıdakilerden hangisi fıkranın özelliklerinden biri değildir?

- A) Gazetelerde "köşe yazısı" olarak adlandırılan özel başlıklı yazılardır.
B) Gündemdeki bir durumu, sorunu konu edinir.
C) Samimi, etkili, yer yer espirili bir anlatıma sahiptir.
D) Görüşleri kanıtlama zorunluluğu taşımaz.
E) İçeriği ve üslubuyla her dönemde okunabilecek yazılardır.

4. Bizi Stockholm'de Uludağ havası gibi saydam, tertemiz bir gökyüzü karşıladı. Vakit akşamın onu idi. Her yan gündüz gibi aydınlıktı. Saat on bir olduğu halde sokakta gazete okuyabiliyorsunuz. Hani "İngiltere İmparatorluğu'nda güneş batmaz." diye bir laf vardır ya, yaz aylarında İsveç'te güneş kolay kolay batmıyor. Kış ayları, sürekli karanlık ve soğuk, insanları bir hüzne ve yalnızlığa boğuyor. Bizler güneş yüzünü bir hafta görmesek, güneş sönmekte, neredeyse dünya da tükenecek duygusuna kapılır, bunalım geçirmeye başlarız. Orada aylar ve aylarca insanlar sobasız geceler içinde yaşamak zorundalar.

Bu parça aşağıdakilerden hangisinin özelliklerini yansıtmaktadır?

- A) Gezi yazısı B) Günlük C) Sohbet
D) Deneme E) Fıkra

5. Öğretici yazılar gazete çevresinde gelişen ve kişisel hayatı konu edinenler diyerek iki gruba ayrılır. Gazete çevresinde gelişenler daha çok düşünce ağırlıklıdır. İnsan yaşamından beslenenler ise yaşananlarla ilgili bilgi vermeye dayanır. ---, gazete çevresinde gelişen bir türken, ---, insan yaşamını konu alan türlere örnek olabilir.

Parçada boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

- A) Mektup – otobiyografi
B) Deneme – biyografi
C) Fıkra – gezi yazısı
D) Makale – günce
E) Eleştiri – biyografi

6. Mesleğe adliye muhabirliğiyle başladım. O yılların hem hayatı tanıma hem meslekte pişme anlamında bana çok şey kazandırdığını söyleyebilirim. O yıllardaki izlenimlerimden yola çıkarak bazı kitaplar yazdım. Tanık olduğum cinayet vak'alarından yola çıkarak bunlara kurmaca kimi unsurlar da ekledim ve uzun soluklu bazı kitaplar yazdım. Geçen sene ise acemilik dönemimi gerçeğe sadık kalarak yazmaya başladım.

Parçada yazarın ortaya koyduğu ürünlerin türleri aşağıdakilerin hangisinde belirtilmiştir?

- A) Deneme – Roman
 B) Polisiye Roman – Anı
 C) Anı – Otobiyografi
 D) Biyografi – Otobiyografi
 E) Polisiye Roman – Otobiyografi

7. Yalnızlık, yabancılaşma, hayata direnme, başkalaşma, birçok romanında olduğu gibi "Yalnızlık Sonesi" adlı romanında da eserin dayanaklarını oluşturuyor. Çocuklarını ve eşini kaybeden profesöre tutunacak dal bırakmayan yazar, onu bunalımın diplerinde gezdiriyor. Modernizm etkisiyle oluşturulan eser, kurguda kimi eksiklikler gösterse de bu karamsar tabloyu okurun iliklerine dek hissedebileceği bir anlatımla tüm hatalarını daha kabul edilebilir kılabiliyor.

Bu parça aşağıdaki yazı türlerinden hangisine örnektir?

- A) Makale B) Günlük C) Sohbet
 D) Eleştiri E) Deneme

8. Aşağıdaki sanatçı-eser eşleştirmelerinden hangisinde yanlışlık yapılmıştır?

- A) İbrahim Şinasi – Tercüman-ı Ahval Mu kaddimesi
 B) Namık Kemal – Tahrib-i Harabat
 C) Nurullah Ataç – Eşref Saat
 D) Cenap Şahabettin – Hac Yolunda
 E) Ali Şir Nevai – Mecalisü'n Nefais

9. İnternetin hayatımızı âdeta işgal ettiğinin farkında mısınız? Gazeteyi internette okuyor; filmleri, dizileri internetten takip ediyor, sosyal paylaşım sitelerinde sohbet ediyor, yeni insanlarla tanışıyor; tavlayı, okeyi bile internet kanalıyla oynuyoruz. Sizi bilmem, ama ben, internete savaş açtım, bilgi kirliliği ile yüklü olduğu için yeniden ansiklopedilere döndüm. Kendilerini samimiyetsizce tanıtan insanlarla, sanal ortamda küfürlü konuşmayı eleştiri sanan insanlarla aynı ağda bulunmayı reddediyorum. Var mısınız?

Bu parça aşağıdaki yazı türlerinden hangisine örnektir?

- A) Sohbet B) Deneme C) Eleştiri
 D) Makale E) Fıkra

10. Aşağıdakilerin hangisinde mektupla ilgili bir bilgi yanlış yapılmıştır?

- A) Kendi başına bir tür olan mektup, bazı romanların dokusunu da oluşturur.
 B) Mektuplar hitap edilen kişi ya da içerik yönünden belli türlere ayrılır: edebi, açık, resmi, özel mektup gibi.
 C) Bir haberleşme aracı da olan mektup, sanatçıların da kendilerini ifade etmelerinin bir başka yoludur.
 D) Eski adı rûzname olan mektup, geçmişi çok eskiye dayanan bir türdür.
 E) Açık mektuplar, gazete ve dergilerde yayımlanmak amacıyla yazılan mektuplardır.

11. Türk edebiyatında ilk ----, ---- Döneminde, ---- tarafından yazılmıştır.

Bu cümlede boş bırakılan yerlere aşağıdakilerin hangisi getirilirse bir bilgi yanlış olur?

- A) makale – Tanzimat – İbrahim Şinasi
 B) eleştiri – Cumhuriyet – Nurullah Ataç
 C) roman – Tanzimat – Semsettin Sami
 D) tezkire – Osmanlı – Ali Şir Nevai
 E) mesnevi – Karahanlılar – Yusuf Has Hacip

1. Sevket Rado; ev, aile ve yaşamdaki küçük mutluluklar üzerine yazdığı yazıları "Eşref Saat" adlı eserinde bir araya getirmiştir. Bu yazıların birçoğu daha önce farklı gazete ve dergilerde yayımlanmıştır. Yazıları döneminde çok beğenilmiştir. Bunda, yazarın içten, doğal üslubu; konuşma dilinin kıvraklığından yararlanması; okurla konuşur gibi, sorulu-cevaplı bir söyleyiş oluşturması; görüşlerini kanıtlama gereği duymaksızın yazması; konuda çok derine inmesi; kısa ve etkili yazması büyük rol oynar.

Parçada özellikleri belirtilen "Eşref Saat" adlı eser, aşağıdakilerin hangisine örnek olabilecek bir eserdir?

- A) Sohbet B) Deneme C) Fıkra
D) Makale E) Günlük

2. (I) Deneme yazıları yazara özgürce düşünme ve anlatma rahatlığı sağlayan yazılardır. (II) Konu sınırlaması içermemesi de denemenin özgürlükçü yapısını destekleyen bir unsurdur. (III) Yazar, ele aldığı konuya bir bilim adamı tarafsızlığıyla yaklaşır. (IV) Anlatımının yalın, açık ve akıcı olması denemeyi okur için cazip kılar. (IV) 16. yüzyılda Fransa'da Montaigne tarafından oluşturulan bu tür, Türk edebiyatında Nurullah Ataç, Suut Kemal Yetkin, Sabahattin Eyüboğlu gibi yazarlar tarafından da yetkin örnekleri verilen bir yazı alanı olmuştur.

Numaralı cümlelerden hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

3. **Aşağıdaki eserlerden hangisi öğretici metinlere örnek gösterilemez?**

- A) Okuruma Mektuplar
B) Babürnâme
C) Avrupa'da Bir Cevelan
D) İntibah
E) Tahrib-i Harabat

4. **Aşağıdakilerden hangisi bilimsel metinlerin nitelikleri arasında yer almaz?**

- A) Açık ve kesin ifadeler kullanılır.
B) Dil genellikle heyecana bağlı ve göndergesel işlevde kullanılır.
C) Toplantı tutanakları, araştırma sonuçları, konferans raporları bilimsel metinlere örnektir.
D) Tarafsızlık ilkesine göre yazılırlar.
E) Bilim alanındaki gelişmeleri ve faaliyetleri bildirip açıklamak için yazılırlar.

5. Divan edebiyatındaki "tezkireler", divan şairlerinin hayatlarını ve şiirlerini genellikle öznel bir yaklaşımla değerlendiren yazılardır.

Aşağıdakilerin hangisinde tezkirenin yakın olduğu türler bir arada verilmiştir?

- A) Biyografi – Eleştiri
B) Biyografi – Sohbet
C) Makale – Deneme
D) Söyleşi – Günce
E) Eleştiri – Makale

6. (I) Kelebek gözlemcileri, kelebeklerin de göç ettiklerini ortaya çıkardılar. (II) Kışı daha ılıman iklimi olan güneyde geçirmek ve baharda tekrar çiçeklenen kuzey bölgelerine dönmek amacıyla bu göçü gerçekleştirdikleri görüldü. (III) En büyüleyici göç hikâyesi Kral kelebeklerine (Danaus Plexippus) aittir. (IV) Ağustos ayında Kanada'dan ve ABD'nin kuzey kesimlerinden yolculuğa başlayıp Meksika'nın Oyanel ormanlarına giderler. (V) 5000 km'yi bulan bu yolculuk boyunca çiçek nektarları ile beslenerek saatte 20 km'yi bulan bir hızla günde ortalama 80 km uçarlar.

Makaleden alınan bu parçada, üslup dikkate alındığında hangi cümlenin makalenin söyleyiş özelliğine aykırı olduğu söylenebilir?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

7. Geçmiş, birçok yazar için oldukça cazip bir malzemedir. Zaman yaşananları ince bir tozla kaplar. Elbetteki birçok romancı, öykücü yaşamından esinlenerek kurmaca eserler oluşturabilir. Ancak kimi yazarlar yaşadıkları bir dönemi değiştirmeden anlatma gereği duyar. Kendi yaşamıyla birlikte o dönemin koşullarını, önemli olaylarını, yaşananlara tanıklık eden kimi insanları da anlatır. Ama bunu bir tarihçi ciddiyetiyle değil, edebiyatçı hassasiyeti ile yapmayı tercih eder. Geçmişe bu yönelim belki de yazarın bir iç hesaplaşması, eski bir yaranın ince sızısıdır.

Parçada sözü edilen yazı türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Günlük B) Anı C) Biyografi
D) Otobiyografi E) Makale

8. Nedense kurmaca bir eser yazmak düşüncesi hiç çekmedi beni. Yaratıcı olduğumu ise hiç düşünmedim. Ama oturmuş bir edebiyat zevkim olduğunu çok iyi biliyorum. Yani iyi romanı, iyi şiiri, iyi öyküyü ayırt edebilecek bir edebiyat zekasına sahibim. Bir edebi eserin yapısını, özünü değerlendirip hem okura hem yazara yapıyla ilgili analizler sunuyorum. Objektif olmak ise en büyük hassasiyetimdir.

Kendini böyle tanıtan biri, aşağıdaki yazı türlerinden hangisinde eser vermektedir?

- A) Makale B) Eleştiri C) Deneme
D) Sohbet E) Röportaj

9. Tanzimat Döneminde "rûznâme" diye anılan -----, Cumhuriyet Dönemi'nde asıl kimliğini kazanmıştır. Günü gününe yazılan bu yazılarda mutlaka tarih belirtilir. Yayımlanan şekilleri genellikle sanat adamları tarafından tutulandır. O günkü duygu, düşünce ve yaşananlar bu tür yazılara samimi bir dille yansıtılır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) makaleler B) söyleşiler C) fıkralar
D) mektuplar E) günlükler

10. Birçok sanatçı gezi yazısı türünde eserler vermiştir. Osmanlı zamanında Evliya Çelebi'nin

I
Seyahatname' Seydi Ali Reis'in Mira'tü'l Memalik
II III
adlı eserleriyle Cumhuriyet döneminde Yakup Kadri Karaosmanoğlu Anadolu Mektupları, Falih
IV
Rıfki Atay Deniz Aşırı adlı eserleriyle gezi yazısı
V
örnekleridir.

Numaralı bölümlerden hangisi yanlış kullanılmıştır?

- A) I. B) II C) III. D) IV. E) V.

11. Türkiye'deki birçok insan gibi ben de en güzel oyunları mahalle aralarında oynayarak büyüdüm. İlk kavgamı yine orada yaptım. O zamanlar, birçok oyuncağımızı kendimiz yapardık. Tabiata ait her şeyden bir oyun aracı yaratabilirdik. Çamurla, taşla, kuru ağaç dallarıyla aklı hayale gelmeyen oyuncaklar oluştururduk. Gazoz kapaklarını taşla yassılaştırır, ortasında bir delik açarak içinden bir ip geçirirdik. İpi iyice büküp yaylandırdığımızda çıkan sesle eğlenirdik. Bazen yokluğun, insanı daha da yaratıcı kıldığını düşünürüm. Bu da 80'lerde çocuk olan birçok kişinin katılacağı bir görüntür sanırım.

Bu parça için aşağıdakilerin hangisi söylenemez?

- A) Ortaya konan görüş, örneklerle kanıtlanmaya çalışıldığı için bir makaleden alınmıştır.
B) İnsan yaşamına dayanan bir öğretici metinden alınmıştır.
C) Yazar geçmişine ait bir dönemden ayrıntılar sunmuştur.
D) Öznel yargılara da yer verilmiştir.
E) Anı türünün özelliklerini de taşımaktadır.

1. Sivas'a 160 km uzaklıktaki Divriği'de bulunan mabet, dantel gibi oyulmuş taç kapılarıyla benzersiz bir yapıt. UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'nde yer alan eserin cami bölümü Mengücek Hükümdarı Ahmet Şah, darüşşifası ise Adil Melike Turan tarafından yaptırılmış. İç mekân ise köşeli sütunlar ve künde-kâri işleriyle etkileyici bir zarfet sunuyor.

Bu parça, aşağıdaki metin türlerinden hangisinin özelliklerini taşımaktadır?

- A) Gezi yazısı B) Makale C) Deneme
D) Sohbet E) Fıkra

2. Aşağıdakilerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) Fıkra yazıları, gündemdeki olayları değerlendirmeye dayandığı için genelde kalıcı değildir.
B) Sohbet yazılarında senli benli, samimi bir üslup kullanılır.
C) Gezip görülen yerlere dair izlenimlerin yansıtıldığı yazılara divan edebiyatında "seyahatname" adı verilir.
D) Anı yazıları, Tanzimat Dönemi'nde edebiyatımızda ilk defa örnekleri verilmeye başlanan bir türdür.
E) Yazarın kendi hayatını anlattığı yazılara otobiyografi adı verilir.

3. Aşağıdakilerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) Röportaj ve makalenin benzer yönü araştırmacı ve kanıtlayıcı olmalarıdır.
B) Deneme ve fıkra yazıları güncel konuları ele aldıkları için birbirine benzer.
C) Günlük, kendi kendine bir iç dökme ihtiyacından doğarken, mektup başkalarına ulaşip haber verme ihtiyacından doğmuştur.
D) Anı yazıları, otobiyografiler gibi yazarın yaşamını konu alan eserlerdir.
E) Sohbet yazıları da denemeler gibi öznel yargılar içerir.

4. I. Yaşananların günü gününe, tarih belirtilerek yazıldığı eserlerdir.
II. Herhangi bir konuda, bilgi vermek amacıyla yazılan, görüşlerin ispatlanması gereğiyle oluşturulan ağırbaşlı anlatıma sahip yazılardır.
III. Birbirinden uzakta olan kişiler ya da kurumlar arasında haberleşmeyi sağlayan yazılardır.
IV. Bilim, meslek, sanat, spor gibi alanlarda ün kazanmış şahısların hayatının birisi tarafından ele alındığı yazılardır.
V. Bir gerçeği, durumu ortaya çıkarma, bir yeri ziyaret edip tanıtmaya amacıyla oluşturulan nesnel verilere dayanan yazı ya da yazı dizisidir.

Aşağıdaki metin türlerinden hangisinin özelliği yukarıda açıklanmamıştır?

- A) Makale B) Röportaj
C) Otobiyografi D) Mektup
E) Günlük

5. Tavuk tüyünden geliştirilen plastik ürünler konusunda ciddi aşamalar kaydedilse bile, tavuk tüyünden yapılan saksıları saymazsak, henüz dayanıklı ve işlevsel bir ürüne ulaşılmış değil. Amerikan Kimya Derneği'nin 241. Konferansı'nda Dr. Yigi Yong tarafından sunulan rapora göre tavuk tüyünden metil-akrilat gibi polimerize kimyasallarla işlenmesi sonucu plastik molekülleri birbirine daha sıkı bağlanabiliyor ve daha sağlam bir plastik elde edilebiliyor. Yong ve ekibi, bu plastik türüne "feather-g-poly" plastik adını vermişler ve eritilip yeniden şekil verilebilecek bir özellikte olan bu ürünün yaşayan çevreye zararının minimum olduğunu görmüşler.

Bu parça için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Hâkim (ilahi) anlatıcı bakış açısıyla oluşturulmuştur.
B) Bilimsel bir yazıdan alınmıştır.
C) Nesnel ifadeler kullanılmıştır.
D) Bazı kimya terimlerine yer verilmiştir.
E) Bilim dünyasındaki gelişmeler aktarılmıştır.

6. Eğer ben, senin hayatını bir bütün halinde anlatırsam bu, olur; eğer kendi hayatımı bir bütün halinde anlatırsam bu da olur.

Bu cümlede boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerin hangisi getirilebilir?

- A) anı – biyografi
B) tarih – otobiyografi
C) betimleme – portre
D) biyografi – otobiyografi
E) biyografi – anı

7. Aşağıdakilerin hangisinde açıklama ile parantez içinde belirtilen sözcük uyusmamaktadır?

- A) Montaigne'nin edebiyata kazandırdığı yazı türüdür. (deneme)
B) Bir kişinin kendi hayatını anlattığı yazı türüdür. (otobiyografi)
C) Günlük türüne Tanzimat Dönemi'nde verilen addır. (ruzname)
D) Edebiyatımızda ilk makale örneğini veren sanatçıdır. (Sinasi)
E) Herhangi bir konuda senli benli bir üslupla karşısında birisi varmış gibi yazılan yazı türüdür. (röportaj)

8. "Söz gümüşse, sükut altındır." sözü günümüzde hükmünü yitirmiş durumda. Artık susmanın, sessiz durmanın altınla ölçülecek bir değeri yok. Varsa yoksa konuşmak. "Konuşan Türkiye" sloganının yanına "Susma!" diye devam eden çığırkanca ifadeler ekleniyor. Velhasıl artık konuşuyoruz. Değerli değersiz ne bulursak anlatıyoruz. Konuşuyoruz ama... Dinlemiyoruz. Kimse bizi dinlemiyorsa konuştuklarımızın ne önemi kalır? Dinlemek birine önem vermek, onu insan olarak değerli görmek demektir. Eskilerin "sükut" sözünde susmanın hemen arkasında duran kavram belki de dinlemektir.

Bu parçada aşağıdaki nesir türlerinden hangisinin özelliklerini yansıtır?

- A) Eleştiri B) Deneme C) Günlük
D) Makale E) Anı

9. Karlı bir kış gününün monotonluğu içinde yaşanıp bitecek bir gün diye başladığımız 10 Şubat, yani bugün tüm şaşkınlığıyla beni altüst etti. Dergiye yazdığım yazının son düzeltmelerini yapmayı planlarken önce derginin editörü Rasim Bey arayıp yazıyı erteledi, ardından Ömer Güngür'ün beyin kanaması geçirdiği haberi geldi. İçimdeki okuyup yazmaya yönelik tüm kırıntıları da sildi süpürdü hepsi. Ömer'in eşini aradım, durumu korktuğum gibi değilmiş. Bir nefes aldım. Bugünü kara bir gün olmaktan kurtaran haberi ise oğlum verdi: Torunum Özlem bembeyaz bir dünyaya bugün gözlerini açmış. Oh be!

Bu parça aşağıdaki yazı türlerinden hangisine örnektir?

- A) Mektup B) Günce
C) Anı D) Otobiyografi
E) Sohbet

10. Oğuz Atay, Kastamonu İnebol'da doğdu. Babası Cemil Atay eski bir milletvekili, aynı zamanda da hukukçuydu. Beş yaşındayken ailesiyle birlikte Ankara'ya geldi. Orta öğrenimini 1951'de Ankara Maarif Koleji'nde tamamladı. 1957'de İTÜ İnşaat Fakültesi'ni bitirdi. 1960'ta İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi İnşaat Bölümü'nde öğretim görevlisi oldu. 1975'te doçentliğe yükseldi. Topografya adlı bir de meslek kitabı yazdı. Öykü ve yazıları 1971'den sonra Yeni Dergi ve Soyut'ta yayımlandı. "Tutunamayanlar"la 1970'te TRT Roman ödülünü kazandı. Beyninde çıkan tümör nedeniyle bir süre Londra'da tedavi gördüyse de sağlığına kavuşamadı. 19 Aralık 1977'de İstanbul'da yaşamını yitirdi.

Bu parça aşağıdaki yazı türlerinden hangisine örnektir?

- A) Otobiyografi B) Biyografi
C) Anı D) Makale
E) Deneme

CEVAP ANAHTARI

1. Ünite

Konu Değerlendirme Testi - 1

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Cevap	A	A	D	C	A	E	B	A	D	D

Konu Değerlendirme Testi - 2

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Cevap	B	D	C	C	A	E	E	D	B	C

Konu Değerlendirme Testi - 1

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Cevap	A	A	C	D	C	A	E	D	C	E	B

Konu Değerlendirme Testi - 2

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Cevap	D	B	D	A	B	A	D	A	A	D	E	B

Konu Değerlendirme Testi - 3

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Cevap	B	D	C	E	B	B	A	C	C	A	D	C	B

Konu Değerlendirme Testi - 4

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Cevap	D	A	B	E	A	A	D	A	A	A	E	A

Konu Değerlendirme Testi - 5

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Cevap	C	D	E	B	A	D	A	C	E	D	E	D

Konu Değerlendirme Testi - 6

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Cevap	A	A	C	E	B	C	A	C	D	C	D	E	B

Konu Değerlendirme Testi - 7

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Cevap	E	E	A	D	B	C	B	E	D	C

Konu Değerlendirme Testi - 8

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Cevap	C	A	A	C	A	B	B	D	A	C	A

Konu Değerlendirme Testi - 9

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Cevap	E	A	C	E	C	A	A	D	A	A	B	B

3. Ünite

Konu Değerlendirme Testi - 1

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Cevap	D	A	E	C	D	E	D	B	E	C	A

Konu Değerlendirme Testi - 2

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Cevap	A	B	A	D	E	A	A	D	D	A

Konu Değerlendirme Testi - 3

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Cevap	E	A	E	B	A	B	D	B	B	A	D	C

Konu Değerlendirme Testi - 4

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Cevap	D	E	B	B	A	D	C	E	A	A	C

4. Ünite

Konu Değerlendirme Testi - 1

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Cevap	A	E	E	A	A	B	D	C	A	D	B

Konu Değerlendirme Testi - 2

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Cevap	A	C	D	B	A	C	B	B	E	D	A

Konu Değerlendirme Testi - 3

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Cevap	A	D	B	C	A	D	E	B	B	B